

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุมชนจะดำเนินไปได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่น แต่ผู้มีส่วนกระตุ้นราษฎรให้เกิดความร่วมมือร่วมใจก็คือผู้นำชุมชน เพราะบุคคลที่เป็นผู้นำมีคุณลักษณะหลายประการที่จะเป็นประโยชน์แก่องค์กรในในระยะแรก¹ จากการศึกษาคนคว่าพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั้นมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของการวิจัย ผู้วิจัยได้พยายามรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความจำเป็นของการพัฒนาชนบทในประเทศไทย
2. ความเป็นมาและสาระสำคัญของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท(มพช.)
3. ความหมาย และบทบาทของผู้นำในงานพัฒนาชุมชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความจำเป็นของการพัฒนาชนบทในประเทศไทย

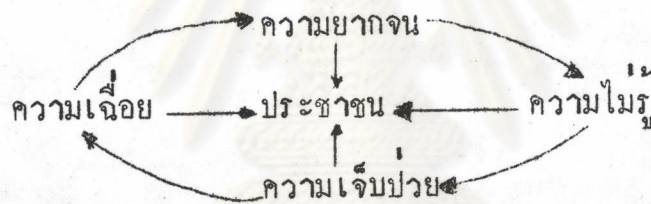
ประเทศไทยได้ดำเนินการพัฒนาประเทศมานานแล้วและได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) แล้ว หากพิจารณาในแง่ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมแล้วตองนับว่าประเทศไทยมีการพัฒนาตามสมควร กล่าวคือ มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 7-8 ต่อปี² แต่การวัดผลการพัฒนาด้วยการพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว

¹ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไทววัฒนาพานิช, 2523), หน้า 203.

² สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, โครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐาน ปี 2525-2529 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526), หน้า 1.

ยอมไม่เป็นการเพียงพอ และยิ่งในปัจจุบันแนวความคิดในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ การพัฒนาประเทศจะต้องมุ่งพัฒนาเพื่อประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง จะต้องพยายามให้ประชาชนทุกคนมีปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และการศึกษาอย่างพอเพียง เพื่อให้เกิดความผาสุกในหมู่มวลชน ¹

ประชากรของประเทศไทยจำนวนมากถึงร้อยละ 87 อาศัยอยู่ในชนบท ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 80 มีอาชีพในทางเกษตรกรรม ² และต้องประสบกับปัญหาพื้นฐานของสังคมชนบท อันได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาความไม่รู้ และปัญหาความเฉื่อยชาของชาวชนบทเอง ซึ่งเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ หากเกิดปัญหาใดปัญหาหนึ่งก็จะกระทบต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด เป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย (vicious cycle) ดังแผนภาพ ³

นอกจากปัญหาพื้นฐานของสังคมชนบทดังกล่าวแล้ว ชาวชนบทยังประสบกับปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความไม่เป็นธรรมอีกนานับประการ แม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนามาบ้างแล้วก็ตาม แต่ผลของการพัฒนายังไม่ตกถึงมือประชาชนในชนบทอย่าง

¹ สมพร แสงชัย, "แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ : การพัฒนาคุณภาพขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์," รัฐศาสตร์สาร (พฤศจิกายน 2520): 92.

² ชีรบุทธิ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, "บทบาทของครูต่อชุมชน," เอกสารการ-สอนชุดวิชาการศึกษากับชีวิตและชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1-5. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523), หน้า 187.

³ ชนิตา รัชพลเมือง, ครู การศึกษาและการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 42.

แท้จริง ซึ่งถ้าหากจะเปรียบเทียบกับในเมืองแล้ว ชนบทจะได้ส่วนเฉลี่ยจากบริการ
 คานโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Infrastructure) น้อยกว่า¹
 ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมในการกระจายผลประโยชน์ ความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ
 สังคมของประชากรของประเทศ เช่นนี้ นับเป็นจุดอ่อนสำคัญที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคง
 ของประเทศ ดังนั้น การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหา
 ของชาวชนบทอย่างเร่งด่วน

ความคิดในการพัฒนาชนบทในประเทศไทยนั้นก็มีมานานแล้ว จะเห็นได้จาก
 รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสนใจกับโครงการพัฒนาชนบทตลอดมา มากบ้างน้อยบ้าง
 ตามยุคสมัย และวิธีการพัฒนาชนบทก็แตกต่างกันไป ไม่ได้มีการกระทำต่อเนื่องกัน
 กล่าวคือ นโยบายการพัฒนาชนบทจะมีการ เปลี่ยนทุกครั้งที่มีการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาลและ
 เปลี่ยนตัวนักการบริหารระดับสูงในหน่วยงานรับผิดชอบโครงการพัฒนาชนบท² ปัญหา
 ชนบทจึงหาได้หมดสิ้นไป ยังคงปรากฏเป็นปัญหาใหญ่ที่ท้าทายความสามารถของรัฐบาล
 ปัจจุบันและผู้รับผิดชอบให้คิดหาทางแก้ไขต่อไป

การพัฒนาชนบทในประเทศไทยเท่าที่มีหลักฐานแน่นอน เริ่มเมื่อพระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะ
 ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยได้ทรงปรับปรุงแก้ไขลักษณะการปกครองท้องที่และ
 กำหนดแนวทางพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวชนบทเสียใหม่ ต่อมาเมื่อมีการใช้จ่ายเงิน
 ภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2482 ซึ่งทำให้ราษฎรในชนบทได้มีส่วนใช้จ่ายเงินภาษีที่ตน
 เสียไปเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องที่ของตนเอง ไม่ต้องรอรัฐบาลแบ่งปันงบ-
 ประมาณให้อย่างแตกก่อน และในปี พ.ศ. 2485 ได้มีแผนการบูรณะชนบทของกระ-
 ทรวงมหาดไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาชาวชนบทให้เป็นพลเมืองดี มีการกินดี อยู่ดี
 มีการป้องกันโรคและอัคคีภัย และมีสาธารณสมบัติ แต่ที่ปรากฏว่าการพัฒนาชนบททั้ง³

¹ World Bank, Rural Development Sector Policy Paper
 (Washington: International Bank for Reconstruction and Deve-
 lopment, 1975), p. 5.

² เฉลิม อุกกฤษฎ์, "การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน,"
 (ปริญญาานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 1.

แบบ ยังมีอุปสรรคและมีวิธีการที่ไม่เหมาะสมทันสมัย ทำให้ทองหยุกชะงักไประยะหนึ่ง
 ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บรรดาประเทศทั้งหลายได้ประสบปัญหาหนัก ๆ ที่
 ทำให้ประเทศเสื่อมโทรม คือ ปัญหาความยากจน ความไม่รู้ และปัญหาความเจ็บป่วย
 สุขภาพอนามัยไม่ดี¹ หลายประเทศได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชน (Community
 Development Process) มาใช้ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทของตนให้
 ดีขึ้น บางประเทศได้เริ่มดำเนินการตามโครงการพัฒนาชุมชนทันทีหลังสงครามสงบ เช่น
 พม่า เกาหลี กรีซ ประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชหลังสงคราม เช่น อินเดีย ปากีสถาน
 ฟิลิปปินส์ ก็ใช้วิธีการพัฒนาชุมชนสร้างความเจริญให้ประเทศ ความเคลื่อนไหวดังกล่าว
 ได้ขยายออกไปยังประเทศในแถบอเมริกาใต้ แอฟริกา อาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส
 เบลเยียม และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนแพร่หลายสู่ประเทศกำลังพัฒนาทั่วไป รวมทั้ง
 ประเทศไทยด้วย โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ประเทศดังกา และมาเลเซีย เรียก
 "การพัฒนาชนบท" (Rural Development) ปากีสถาน ใช้ "ประชาธิปไตยมูลฐาน"
 (Basic Democracy) ประเทศพม่า แต่เดิมเรียกว่า การศึกษามวลชน (Mass
 Education) ปัจจุบันเรียกว่า โครงการพัฒนาชุมชน (Community Development
 Project) ประเทศจีน (ไต้หวัน) เรียก การบูรณะชนบท (Rural Reconstruc-
 tion) อินโดเนเซีย ใช้คำว่า สวัสดิการชุมชน (Community Welfare) สำหรับ
 ประเทศไทยเราใช้คำว่า การพัฒนาชุมชน (Community Development)

เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนช่วยเหลือตนเอง ใช้
 ความคิดริเริ่มของตนเองอย่างสุดขีดเท่าที่จะเป็นไปได้² วิธีนี้จึงน่าจะเป็นแนวทาง
 พัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในระยะเวลายาวอันสั้นได้ดี ดังนั้น รัฐบาลไทยจึง
 ได้กำหนดใช้การพัฒนาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.
 2504 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันอันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 (พ.ศ.
 2525-2529) ซึ่งเน้นการกระจายบริการทางสังคมไปสู่ชนบทพื้นที่เป้าหมายยิ่งขึ้น เน้น

¹ จีร์พรวิน กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 14.

² The UN Bureau of Social Affair อ่างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์
การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 10.

การช่วยตนเองของชาวชนบทและการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะ 4 กระทรวงหลักซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทขั้นมูลฐานโดยตรง คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข จึงต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองให้สนับสนุนสอดคล้องกับนโยบายพัฒนาชนบทของประเทศ

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและสาระสำคัญเกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)¹

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นโครงการย่อยของโครงการพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 5 ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของประชาชนในชนบท และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนชนบท เพื่อเป็นแหล่งกลางทางวิชาการของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ที่มุ่งเน้นการกระจายบริการทางสังคมไปสู่ชนบท ทั้งบริการด้านการศึกษา การสาธารณสุข อาหาร และโภชนาการ และการสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นและขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำความยากจนของประชาชนในชนบท

เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว กรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้โรงเรียนมัธยมระดับตำบลในชนบทมีบทบาทร่วมพัฒนาชนบทในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ โครงการนี้เป็นโครงการทดลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา ซึ่งเคยทำหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค กลุ่มที่ 1 (คมภ.1) ในปี พ.ศ. 2516 ถึงปี พ.ศ. 2522 และโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยม

¹ สำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.), เอกสารโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) (กรุงเทพมหานคร: กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา กรมสามัญศึกษา, ม.ป.ป.).

ในส่วนภูมิภาคกลุ่มที่ 2 (คมภ.2) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 - ปี พ.ศ. 2524 สำหรับโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2523 (พ.ศ. 2522) และสิ้นสุดโครงการในปี พ.ศ. 2527 เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำโครงการดังกล่าว คือ

1. เพื่อเพิ่มปริมาณการรับนักเรียนมัธยมเข้าศึกษาต่อ
2. สร้างศรัทธาและความเชื่อถือของประชาชนต่อคุณภาพของโรงเรียนมัธยม

ค่าบด

3. สร้างความพร้อมให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. สร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่นักเรียนในชนบทที่จะได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่มีคุณภาพในท้องถิ่นของตนเอง
5. สร้างความพร้อม เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ วิชาชีพ และวัฒนธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้โรงเรียนโครงการสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางความรู้ และแบบปฏิบัติทางการอาชีพ บางอย่างแก่ชุมชน สามารถให้บริการแก่บุคคลนอกระบบโรงเรียน และช่วยเหลือในด้านการพัฒนาชุมชน
3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ช่วยเหลือ หรือให้บริการแก่กันและกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรและความจำเป็นให้แก่โรงเรียนในโครงการ
2. จัดหาและดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ ครัวภัณฑ์

ประกอบห้องเรียนในโครงการ ตามความต้องการและแผนชั้นเรียนของแต่ละโรงเรียน

3. พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้สามารถดำเนินการเรียนการสอน การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ หลักสูตร การวัดผลและหน้าที่อื่น ๆ

เป้าหมาย

โครงการนี้เริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ 2523 และจะสิ้นสุดโครงการในปีงบประมาณ 2527 เป้าหมายในการดำเนินงานโครงการ คือ

1. เพิ่มปริมาณการรับนักเรียนได้ไม่น้อยกว่า 13,000 คน เมื่อจบโครงการ
2. เพิ่มห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เป็นจำนวน 979 ห้อง
3. จัดหาอุปกรณ์การสอน 6-10 รายวิชา เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 267

รายการ

4. นิเทศและติดตามผลการดำเนินงานทุกโรงเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง

ตลอดเวลาดำเนินการ

5. ฝึกอบรมผู้บริหารและบุคลากรสำคัญในระยะเวลาดำเนินงาน

งบประมาณ

โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) เป็นโครงการหนึ่งของโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 5 ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินจากธนาคารโลก ให้ยืมเงินเพื่อสมทบกับเงินงบประมาณรัฐบาลไทย ทำการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียนมัธยมระดับตำบล โดยเป็นเงินจากธนาคารโลกตามโครงการเงินยืม I.D.A. (International Development Association) ประมาณ 154 ล้านบาท และรัฐบาลไทยจ่ายสมทบอีกประมาณ 260 ล้านบาท รวมเป็นเงินที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการทั้งสิ้น 414 ล้านบาท

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ

1. แบ่งโรงเรียนโครงการเพื่อดำเนินการออกเป็น 3 รุ่น ๆ ละ 14 โรงเรียน รวม 42 โรงเรียน ดำเนินการในเวลา 5 ปี

2. ดำเนินการดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ บ้านพักครู

การโรง จัดหาน้ำประปาและไฟฟ้า รวมทั้งการปรับปรุงบริเวณให้ครบทั้ง 3 รุ่น โดย
จัดให้ปีละ 1 รุ่น ต่อเนื่องกันไปจนแล้วเสร็จ

3. ดำเนินการด้านการจัดหาครุภัณฑ์ประกอบห้อง และอุปกรณ์การศึกษาให้
ต่อเนื่องสัมพันธ์กับการก่อสร้าง และให้แล้วเสร็จในระยะเวลาของโครงการ

4. ดำเนินการด้านการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาและนิเทศติดตามผลการ
ดำเนินงานเป็นปี ๆ ตลอดระยะเวลาของโครงการ

หลักสูตร

ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ
เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป แต่ในการจัดแผนการเรียนการสอนจะเน้นในด้านให้สอดคล้อง
คล่องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้มากที่สุด

หน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อ
พัฒนาชนบท ได้กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา มีหน้าที่ 3 ประการ คือ

1. สอนและอบรมนักเรียนตามหลักสูตรในระบบโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียน
ได้มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะพื้นฐานเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต การประกอบ
อาชีพการงานเพื่อความเป็นพลเมืองดีในอนาคต

2. สอนประชาชนให้มีความรู้ตามความต้องการและความจำเป็นของประชาชน
และเป็นประโยชน์ที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ
ชาติ เป็นการให้การศึกษาตลอดชีวิต

3. บริการชุมชน โดยการอำนวยความสะดวกด้านความรู้ต่าง ๆ แก่
ประชาชน เช่น จัดแหล่งบริการให้ความรู้ทั่วไปและอาชีพ จัดแหล่งบริการด้านสุขภาพ
อนามัย บริการด้านนันทนาการ และบริการด้านเผยแพร่ข่าวสาร

โดยสรุปหน้าที่หลักของโรงเรียนโครงการ ก็คือ

1. สอนนักเรียนตามหลักสูตร
2. ให้ความรู้และบริการแก่บุคคลนอกระบบโรงเรียน
3. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาชุมชน

การคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการ

กระทรวงศึกษาธิการได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ได้ตกลงไว้กับธนาคารโลก เพื่อทดลองดำเนินงานตามโครงการ จำนวนรวมทั้งสิ้น 42 โรงเรียน เกณฑ์การคัดเลือกมีดังนี้

1. เมื่อพัฒนาเต็มรูปแบบแล้วจะมีชั้นเรียนทั้งหมด คือ ม.1 ถึง ม.3 อยู่ในระหว่าง 12-21 ชั้นเรียน
2. ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีอัตราการเรียนต่อของนักเรียนประถม มีขยมต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของประเทศ
3. ต้องมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 35 ไร่ และมีแหล่งน้ำที่จะใช้ทำการเกษตรได้
4. ตั้งอยู่ในทำเลที่จะมีโอกาสมีนักเรียนเพียงพอ ภายในรัศมีบริการของโรงเรียนประมาณ 5 กิโลเมตร
5. มีอาคารเรียนที่สร้างขึ้นด้วยความช่วยเหลือของชุมชนอยู่แล้ว และชุมชนเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว กรมสามัญศึกษา ได้ทำการคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ทั้งหมด 42 โรงเรียน ดังมีรายชื่อ ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนและการแบ่งรุ่น

วันที่ 1

ลำดับที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	เนื้อที่ ไร่	จำแนกตามแผนเต็มรูป	
					ชั้นเรียน	นักเรียน
1	พรเจริญวิทยา	พรเจริญ	หนองคาย	44	6-6-6-18	810
2	ห้วยเกิงพิทยาคาร	กุมภวาปี	อุดรธานี	36	6-6-6-18	810
3	ประชารัฐวิทยาเสริม	พระยืน	ขอนแก่น	35	6-6-6-18	810
4	แวงพิทยาคม	สว่างแดนดิน	สกลนคร	42	5-5-5-15	675
5	หนองสูงสามัคคีวิทยา	คำชะอี	มุกดาหาร	40	6-6-6-18	810
6	ห้วยผึ้งพิทยา	กิ่งอ. ห้วยผึ้ง	กาฬสินธุ์	44	7-7-7-21	945
7	นาคูนประชาสรร	นาคูน	มหาสารคาม	80	6-6-6-18	810
8	หนองหมื่นถ่านวิทยา	อาจสามารถ	ร้อยเอ็ด	56	5-5-5-15	675
9	ค้อวังพิทยาคม	ค้อวัง	ยโสธร	108	4-4-4-12	540
10	ชานุมานพิทยาคม	ชานุมาน	อุบลราชธานี	48	4-4-4-12	540
11	คอนสารพิทยาคม	คอนสาร	ชัยภูมิ	44	7-7-7-21	945
12	พนมรุ้ง	นางรอง	บุรีรัมย์	62	4-4-4-12	540
13	สำโรงทาบพิทยาคม	สำโรงทาบ	สุรินทร์	62	7-7-7-21	945
14	บึงบูรพ์	บึงบูรพ์	ศรีสะเกษ	42	5-5-5-15	675
รวม					264	10,530

หน้า 2

ลำดับที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	เนื้อที่ ไร่	จำแนกตามแผนเต็มรูป	
					ชั้นเรียน	นักเรียน
1	ท่าลี่วิทยา	ท่าลี่	เลย	44	5-5-5-15	675
2	ศรีเทพประชาสรร	ศรีเทพ	เพชรบูรณ์	46	7-7-7-21	945
3	บ้านโคกพิทยาศึกษา	พิชัย	อุตรดิตถ์	40	5-5-5-15	675
4	เขาทราย	กิ่งอ.ทับคล้อ	พิจิตร	60	6-6-6-18	810
5	ไทรงามพิทยาคม	ไทรงาม	กำแพงเพชร	40	5-5-5-15	675
6	บางกระทู้พิทยาคม	บางกระทู้	พิษณุโลก	47	7-7-7-21	945
7	สามเงาวิทยาคม	สามเงา	ตาก	41	7-7-7-21	945
8	ศรีนคร	ศรีนคร	สุโขทัย	50	6-6-6-18	810
9	ดินโสภาวิทยา	เมือง	แพร่	43	6-6-6-18	810
10	น่านน้อย	น่านน้อย	น่าน	50	7-7-7-21	945
11	พากกวนวิทยาคม	เมือง	พะเยา	63	6-6-6-18	810
12	แสวงหาวิทยาคม	แสวงหา	อ่างทอง	74	6-6-6-18	810
13	ไพศาลีพิทยา	ไพศาลี	นครสวรรค์	67	7-7-7-21	945
14	บุญนาคพิทยาคม	สรรพยา	ชัยนาท	35	6-6-6-18	810
				รวม	258	11,610

วันที่ 3

ลำดับที่	โรงเรียน	อำเภอ	จังหวัด	เนื้อที่ ไร่	จำแนกตามแผนเดิมรูป	
					ชั้นเรียน	นักเรียน
1	มวกเหล็กวิทยา	มวกเหล็ก	สระบุรี	35	6-6-6-18	810
2	ชุมพวงศึกษา	ชุมพวง	นครราชสีมา	107	7-7-7-21	945
3	ปลวกแดงพิทยาคม	ปลวกแดง	ระยอง	50	5-5-5-15	675
4	พนมทวนชนูปถัมภ์	พนมทวน	กาญจนบุรี	187	5-5-5-15	675
5	บางลี่วิทยา	สองพี่น้อง	สุพรรณบุรี	57	7-7-7-21	945
6	สามร้อยยอดวิทยาคม	ปราณบุรี	ประจวบ- คีรีขันธ์	38	6-6-6-18	810
7	คลองปางวิทยาคม	ห้วยยอด	ตรัง	100	7-7-7-21	945
8	กระบุรีวิทยา	กระบุรี	ระนอง	35	6-6-6-18	810
9	ทับปุดวิทยา	ทับปุด	พังงา	150	6-6-6-18	810
10	เหนือคลองประชา- บำรุง	เมือง	กระบุรี	37	7-7-7-21	945
11	พรหมคีรีพิทยาคม	พรหมคีรี	นครศรี- ธรรมราช	38	6-6-6-18	810
12	ควนกาหลงวิทยาคม "นิคมวัฒนา"	ควนกาหลง	สตูล	130	6-6-6-18	810
13	ราชมนูรังสรรค์	โคกโพธิ์	ปัตตานี	35	7-7-7-21	945
14	บาเจาะ	บาเจาะ	นราธิวาส	22	4-4-4-12	540
รวม					225	11,475
รวมทั้งสิ้น					747	33,615

ในการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทจะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นประการสำคัญ ทงหาวิธีให้ประชาชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เพราะประชาชนในชนบทอาจไม่เข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน ยุ่งอยู่กับการทำมาหากิน ไม่มีเวลาว่าง จึงไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน จึงสมควรที่จะมีผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นตัวแทนของชุมชนที่จะร่วมรับรู้ความเคลื่อนไหวของโรงเรียน กรมสามัญศึกษา โดยสำนักงานโครงการพิเศษซึ่งรับผิดชอบโครงการ มพช. จึงได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นที่ยกย่องนับถือของคนในท้องถิ่น
  2. เป็นผู้มีความสนใจ ให้ความร่วมมือ สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษา
  3. เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ
- ควยความบริสุทธิ์ใจ

คณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนในโครงการ มพช.

คณะกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลไม่น้อยกว่า 11 คน และไม่เกิน 15 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้ คือ

1. นายอำเภอ ประชานกรรมการ
2. ศึกษาธิการอำเภอ รองประชานกรรมการ
3. กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน 1 คน กรรมการ
4. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการประถมศึกษา 3 คน กรรมการ
5. ประชาชนในท้องถิ่น 4 คน กรรมการ
6. หัวหน้าส่วนราชการประจำท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ จำนวนไม่เกิน 3 คน จากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเกษตร สหกรณ์ ที่ดิน อนามัย หรือส่วนราชการอื่น ๆ ที่เห็นสมควร เป็นกรรมการ
7. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษานั้น เป็นกรรมการ และเลขาธิการ
8. ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษานั้นเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

หน้าที่ของคณะกรรมการ

1. เสนอแนะและให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินกิจการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจการของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย
3. เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร

ปกติแล้วคณะกรรมการดังกล่าวจะมีวาระ 4 ปี แต่เมื่อสิ้นวาระแล้วอาจได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการอีกก็ได้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เมื่อโรงเรียนมีความพร้อมในค่านอาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และบุคลากร โรงเรียนจะสามารถสอนนักเรียนตามหลักสูตร ได้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. โรงเรียนสามารถเป็นแหล่งกลางทางวิชาการ ที่จะให้บริการแก่บุคคลนอกระบบโรงเรียน ในด้านความรู้ทั่วไป สาธารณสุข เกษตรและอื่น ๆ
3. โรงเรียนสามารถให้บริการแก่ชุมชนในค่านอาคารสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และบุคลากร
4. โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนและชุมชนในการพัฒนาชนบท กิจกรรมดังกล่าวอาจได้แก่ กิจกรรมค่านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมของท้องถิ่น กิจกรรมสาธิตและส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น เพื่อยกระดับความรู้และประสบการณ์ในอาชีพท้องถิ่น ฯลฯ
5. โรงเรียนในโครงการจะได้รับสิ่งก่อสร้าง เช่น อาคารเรียน โรงฝึกงาน บ้านพักครู ภารโรง ส้วม ฯลฯ เพิ่มขึ้น

ตอนที่ 3 ความหมายและบทบาทของผู้นำในงานพัฒนาชุมชน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (human being is a social animal) ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน มีการแบ่งแรงงาน (division of labor) หรือกำหนด

บทบาทหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสสร้างผลิตผล หรือให้บริการแก่สังคม¹ การที่บุคคลใดมารวมตัวกัน พึ่งพาอาศัยกัน และมีกิจกรรมร่วมกันเช่นนี้เป็นผลให้เกิดชุมชน และในชุมชนนั้นแต่ละบุคคลย่อมมีนิสัย บุคลิกภาพ ความรู้ ทักษะ ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกันนี้เองเป็นเครื่องผลักดันให้บางคนเป็นผู้นำ (leader) และบางคนก็เป็นผู้ตาม (followers)²

ไซมอน และคณะ³ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ผู้นำ" คือบุคคลหนึ่งที่สามารถควบคุมให้ผู้อื่นร่วมมือกันดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้

พัชนี สุจ้านงค์ และคณะ⁴ กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ที่พร้อมเสมอที่จะปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าของกลุ่ม
2. ผู้ที่สามารถชักจูงให้กลุ่มทำงานได้
3. ผู้ที่สามารถก่อให้เกิดแรงศรัทธาขึ้นในหมู่สมาชิกของกลุ่มได้ และสามารถดึงกลุ่มเข้ามารวมปฏิบัติงานได้

ในการประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ 10 ชาติภาคพื้นเอเชีย⁵ เรื่อง "บทบาท

¹ ชนิตา รัชพลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 26.

² พัทณี บุญรัตพันธุ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 127-128.

³ Herbert A. Simon, Denald W. Smithburg and Victor A. Thompson, "The Role of the Leader," Public Administration (New York: Alfred A. Knopf, 1968), p. 102.

⁴ พัทณี สุจ้านงค์ และคณะ, การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 93.

⁵ ECAFE, Report of the Workshop on the Role of Local Leadership in Community Development (ECAFE Publication, 1963), p. 4.

ของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน" ที่จัดขึ้น ณ ศาลาสันติธรรม กรุงเทพฯ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2506 ได้แบ่งผู้นำท้องถิ่นไว้เป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำตามประเพณี (traditional leader) กับผู้นำตามสถานการณ์ หรือ ผู้นำที่เกิดขึ้นเอง (emergent leader)

1. ผู้นำตามประเพณี หมายถึง บุคคลที่ได้รับยกย่องจากชาวบ้านโดยการมีอำนาจ หรือมีอิทธิพลทางใดทางหนึ่งสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เช่น เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ซึ่งประชาชนต้องเช่าที่ดินทำกินจากผู้นี้ หรือการมีตระกูลสูงมาก่อน หรืออยู่ในวรรณะสูง (ในกรณีประเทศอินเดีย) เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าเผ่า หรือเศรษฐี เป็นต้น

2. ผู้นำตามสถานการณ์ หรือผู้นำที่เกิดขึ้นเอง หมายถึง บุคคลที่ได้รับยกย่องนับถือจากชาวบ้านถึงจะมีชื่อเสียงหน้าที่ของรัฐบาล ชาวบ้านมิได้เรียกขานว่าเป็นผู้นำอย่างเปิดเผย ไม่มีอิทธิพลบังคับให้ประชาชนเกรงกลัว แต่ประชาชนก็ยินดีที่จะทำตาม และได้รับความไว้วางใจเชื่อใจจากชาวบ้านในการดำเนินกิจการใด ๆ

✕ ในกรณีของประเทศไทย เรามักแบ่งผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ หรือ ผู้นำโดยตำแหน่ง และผู้นำแบบไม่เป็นทางการ¹

1. ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรืออยู่ในสภาพที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นตัวแทนของราษฎรในตำบลหรือหมู่บ้าน

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลสำคัญในหมู่บ้าน รวมทั้งผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ดิน ครู พระ ผู้มีอายุ ผู้มีความรู้ดี ข้าราชการบ้านนา ผู้มีฐานะ เป็นต้น ในบางท้องถิ่นผู้นำประเภทนี้มีอิทธิพลสามารถเขาคอบงำกิจการของท้องถิ่นแทบทุกชนิดได้ ในการเริ่มต้นหรือปฏิบัติงานทดลองตามโครงการพัฒนาชุมชนมักต้องขอความร่วมมือจากผู้นำประเภทนี้ก่อน ถ้าผู้นำประเภทนี้เห็นด้วย โครงการนั้นก็จะได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

¹ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า 208.

มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของผู้นำที่เป็นทางการไว้ว่า ผู้นำประเภทนี้หากได้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาใด ๆ แล้ว ก็จะมีส่วนให้ความสนับสนุนหรือช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ และเป็นที่ยอมรับใจใ้ประชาชนจะให้ความร่วมมือด้วยดี¹ ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงใช้ผู้นำที่เป็นทางการ ทั้งข้าราชการของสี่กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และผู้นำภาคเอกชน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำสตรี เด็ก และเยาวชน เป็นต้น

ในงานพัฒนาชุมชนมีหลักการหนึ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไป คือ การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำมักจะมีบุคลิกภาพ อุปนิสัย และความสามารถที่คุ้นเคย-อำนวยความสะดวกการพัฒนาชุมชน มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น การตัดสินใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งกรมพัฒนาชุมชนได้สรุปให้เห็นถึงลักษณะผู้นำชุมชนที่ดี ดังต่อไปนี้²

1. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวประชาชน และมีความต้องการที่จะให้ประชาชนได้ปรับปรุงตนเอง
2. เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน
3. เป็นผู้ที่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี
4. เป็นผู้ที่ประชาชนยกย่องนับถือ
5. เป็นผู้ที่ยากเรียนรู้และปฏิบัติในสิ่งใหม่ ๆ
6. เป็นผู้ที่มีความตั้งใจจะทำงานเพื่อส่วนรวม
7. เป็นผู้มีความอดทน

¹ สุชาติ ประชากุล, "ปัญหาในการบริหารงานพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะในด้านการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานคลัง," (วิทยานิพนธ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), หน้า 104.

² กองฝึกอบรม กรมพัฒนาชุมชน, คู่มือและประมวลการสอนสำหรับวิทยากร เล่ม 1 (พระนคร: โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2512), หน้า 201.

8. เป็นผู้มีสุขภาพดี
9. เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
10. เป็นผู้มีความสุจริตใจ
11. เป็นผู้ที่ให้เกียรติยกย่องผู้อื่น
12. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้
13. เป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในงานพัฒนาชุมชน
14. เป็นมิตรที่ดีของคนทุกชั้น
15. เป็นผู้ที่พร้อมจะรับฟังเหตุผลและปรึกษาหารือกับผู้อื่นในปัญหาสำคัญ ๆ

ของชุมชน

ในงานพัฒนาชุมชน คุณลักษณะโดยทั่วไปของผู้นำท้องถิ่นก็เหมือนกับผู้นำอื่น ๆ แต่ในงานพัฒนาชนบทผู้นำควรมีลักษณะอื่น ๆ ประกอบด้วย กล่าวคือ ¹

1. ช่วยเหลือผู้อื่นในการแก้ปัญหา
2. ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างมีเหตุผล
3. ชี้แนะหนทางที่จะทำให้เกิดการประสานงาน เกิดความร่วมมือ ร่วมทำงานด้วยกันระหว่างประชาชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
4. มีความเต็มใจที่จะยอมรับฟังความบกพร่องของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

5. คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน
6. ไม่เป็นบุคคลที่ผูกขาดการตัดสินใจใด ๆ
7. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว *

นอกจากนี้คุณลักษณะอื่น ๆ ที่ควรมี ก็คือ

1. เป็นผู้มีน้ำใจที่จะพัฒนา (willing to develop) มีความมุ่งมั่นที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

¹ เรวดี ไชยพาน, "พฤติกรรมผู้นำที่เป็นอุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 18-19.

2. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและประชาชน ความเชื่อมั่นนี้จะนำไปสู่การรู้จักปกครองตนเองได้ในที่สุด
3. เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นงานของชุมชน
4. เป็นผู้ที่ยากเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ และยอมรับเอาแนวความคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น
5. เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้นำจะต้องมีบทบาทในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้นำเป็นคนแรกที่ยอมรับความต้องการและริเริ่มกิจกรรมในชุมชน
6. เป็นผู้แนะแนวทาง (guide) ผู้นำจะช่วยวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และวิธีแก้ปัญหาแก่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางอันพึงปรารถนา
7. เป็นผู้เสียสละ มุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชน
8. เป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสาร เช่น การพูด การชี้แจง การโน้มน้าวชักจูงจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทัศนคติที่ดีและมีทักษะอันพึงประสงค์
9. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรวมกลุ่ม และพัฒนากลุ่มให้เจริญเติบโตและเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ต้องการ
10. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีจุดหมายที่จะพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ
11. เป็นผู้ที่มีความสนใจต่อส่วนรวม
12. เป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง
13. เป็นผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย และมีทักษะในกระบวนการกลุ่ม
14. เป็นผู้ที่มีความกล้าเสี่ยง กล้าได้ กล้าเสีย อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
15. เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมแพร่ขยายสูง ชอบนำความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ไปเผยแพร่แก่ชาวบ้าน
16. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

× จากคุณลักษณะของผู้นำในงานพัฒนาชุมชนดังกล่าว จะเห็นว่า ผู้นำเป็นผู้ก่อให้เกิดความริเริ่มขึ้นในชุมชน และเป็นตัวหน้าที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมใด ๆ มีงานวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมผู้นำที่เป็นอุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน"¹ ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำในงานพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้ทำให้งานพัฒนาชุมชนเริ่มต้นและแผ่ขยายกว้างขวางออกไป
  2. เป็นผู้แพร่ความรู้ ความคิดต่าง ๆ ที่เขาได้รับจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น เรื่องอาชีพ สาธารณสุข ฯลฯ ไปสู่ชาวบ้าน
  3. ในเรื่องบางประเภท ผู้นำจะเป็นครูสอน หรือสาธิตเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน
  4. ในฐานะคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำจะร่วมกับประชาชนในชุมชนวิเคราะห์สภาพชุมชน ปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน เพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาชุมชนของพวกเขาเอง
  5. ผู้นำเป็นตัวแทนประชาชนชี้แจงให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน และเป็นตัวประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในการทำงานในชุมชนนั้น ๆ
  6. ผู้นำเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการสื่อความคิด ติดต่อกับและสื่อความรู้สึกของประชาชนในความพยายามที่จะตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
  7. ผู้นำเป็นผู้ที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนตลอดไปในชุมชน ในลักษณะของชุมชนที่สามารถปกครองตนเองได้
- ผู้นำในการพัฒนาชุมชนนั้น นอกจากจะมีบุคลิกภาพ อุปราสัยและความสามารถที่จะเกื้อกูลกับงานพัฒนา มีทักษะของการทำงานกลุ่มโดยโนมน้าวประชาชนให้ร่วมมือกันดีในชุมชนของตน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และเอกชนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของ

¹ เรวกี ไชยพาน, "พฤติกรรมผู้นำที่เป็นอุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน," หน้า 20.

ประชาชน¹ ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีแนวนโยบายอย่างจริงจังและชัดเจนในการที่จะพัฒนาชนบทยากจนของประเทศ โดยการเน้นการประสานการดำเนินงานร่วมกันของ 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชนบทพื้นฐานโดยตรง² ดังนั้น ผู้นำชุมชนในเขตท้องที่พัฒนานอกเหนือไปจากบุคคลในท้องถิ่นที่ได้รับการยกย่องเป็นตัวแทนราษฎร หรือเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการแล้วจึงต้องรวมถึงผู้นำโดยตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของ 4 กระทรวงดังกล่าวด้วย

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทและบทบาทของผู้นำในงานพัฒนาชุมชน พอจะรวบรวมได้ ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศไทย

สุชาติ ประชากุล³ ได้ศึกษาปัญหาในการบริหารงานพัฒนาชุมชนจากพัฒนากร 4 ประเภทของกรมการพัฒนาชุมชน คือ พัฒนาการที่มาจาก ปลัดอำเภอ จากสารนิเทศก์ จากผู้สำเร็จปริญญา และอาชีวศึกษา พบว่า ปัญหาข้อหนึ่งของงานพัฒนาชุมชน คือ ปัญหาเรื่องผู้นำท้องถิ่นและการประสานงาน ในการพัฒนาท้องถิ่นมีอุปสรรค

¹ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมพัฒนาชุมชน, การพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2526), หน้า 1-2.

² สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, โครงการเตรียมชุมชนเพื่อรับบริการขั้นพื้นฐาน ปี 2525-2529, หน้า ก.

³ สุชาติ ประชากุล, "ปัญหาในการบริหารงานพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะในด้านการจัดองค์การการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานคลัง," (วิทยานิพนธ์คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507).

อยู่มากสำหรับประเทศไทย เพราะราษฎรส่วนมากยังรู้สึกว่ รัฐบาลเป็นผู้ให้บริการ
แก่ราษฎรแต่เพียงฝ่ายเดียว ราษฎรเป็นแต่เพียงฝ่ายรับ ไม่มีหน้าที่ที่จะไปจัดการ
กิจกรรมด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยเสนอแนะว่า ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะหวังแต่
พัฒนากรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะประชาชนย่อมถือว่าเป็นบุคคล
คนละชั้นกับพวกเขา จึงหวังให้ประชาชนร่วมมืออย่างเต็มที่ไม่ได้ จึงต้องมีผู้นำท้องถิ่น
และอาสาสมัครในท้องถิ่นร่วมด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อโครงการพัฒนาชุมชน

การศึกษาบทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนาชุมชนในเขต
การศึกษา 12 ของ ชวัช ทันโทภาส¹ เมื่อปี พ.ศ. 2521 พบว่า ครูและคณะ-
กรรมการโรงเรียนชุมชนเป็นจักรกลสำคัญในการทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น
นอกจากนี้การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนก็ยังมีอุปสรรคเกี่ยวกับการขาดความ
ช่วยเหลือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขาดความสามัคคีระหว่างผู้ดำเนินการ และการประชา-
สัมพันธ์ให้ชุมชนเข้าใจงานพัฒนาของโรงเรียนยังไม่ดีพอ

ปี พ.ศ. 2523 วรณี ทองดี² ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหา
และอุปสรรคในการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน มพช. รุ่นที่ 1 รุ่นที่ 2 และ
รุ่นที่ 3 โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียน มพช. เกี่ยวกับการใช้
โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน พบว่า บุคลากรของโรงเรียน มพช. ทั้ง 3 รุ่น มีทัศนคติที่ดี
เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียนและได้ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี ทั้ง
บุคลากรในโรงเรียน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ และจากองค์กรเอกชน ส่วน
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน คือ การขาดเงินงบ-

¹ ชวัช ทันโทภาส, "บทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยต่อการพัฒนา
ชุมชน: เขตการศึกษาที่ 12," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521).

² วรณี ทองดี, "ศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของ
บุคลากรในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท รุ่น 1 รุ่น 2 รุ่น 3 เกี่ยวกับการใช้โรง-
เรียนเพื่อการพัฒนาชุมชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523).

ประมาณ ชาวอัครากำลังคน และชาววิศวะ อุปกรณ์ ที่จะมาสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน
ของโรงเรียน

ในปีเดียวกันนี้เอง เรวัต ไชยพาน¹ ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำที่เป็น
อุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้นำในหมู่-
บ้านที่เด่นกับผู้นำในหมู่บ้านที่มีลักษณะใกล้เคียง พบว่า ผู้นำของหมู่บ้านที่เด่นมีลักษณะ
เด่นกว่า และมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน ซึ่งได้แก่

1. ให้ความสนใจต่อสถานการณ์ สภาพและสภาวะความเป็นไปต่าง ๆ ใน
ชุมชน
2. ค้นปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน
3. จัดการกับปัญหาในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน
4. ติดตามผลการแก้ไขปัญหาในชุมชน

นอกจากนี้ยังให้ข้อเสนอแนะว่า ถ้าหากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปดำเนิน
งานในระดับหมู่บ้านตามแนวคิดของการพัฒนาชุมชน ตระหนักในพลังของชาวบ้าน และ
กำหนดยุทธวิธีที่จะสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน โดยการสนับสนุนทั้งทางค่านิชาการ
วัตถุ อุปกรณ์ งบประมาณอย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละ
หมู่บ้านแล้ว จะสามารถพัฒนาพฤติกรรมผู้นำ เพื่อกระบวนการพัฒนาชุมชนในระดับ
หมู่บ้านได้อย่างได้ผลยิ่ง ✕

การประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท¹ ซึ่งจัดทำโดย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยใช้วิธีสำรวจแบบ
Cross Sectional Servey จาก ครูใหญ่ ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

¹ เรวัต ไชยพาน, "พฤติกรรมผู้นำที่เป็นอุปสรรคและ/หรือส่งเสริมงาน
พัฒนาชุมชน,"

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กองแผนงานการศึกษา,
รายงานการประชุมปฏิบัติการผู้บริหารโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

23-25 มิถุนายน 2525. (ม.ป.ป., ม.ป.ท.)

ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนของโรงเรียนที่อยู่ในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท 5 โรงเรียน และนอกโครงการ 5 โรงเรียน พบว่า ชุมชนของโรงเรียน มพช. ให้ความสำคัญเมื่อศึกษาว่า ชุมชนของโรงเรียนนอกโครงการในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมที่ชุมชนพอใจมากที่สุดคือกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย และต้องการให้จัดกิจกรรมด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพเพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร สำหรับปัญหาในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของโรงเรียน มพช. คือปัญหาบุคลากรและด้านการเงิน

ในปี พ.ศ. 2526 อิศราพร จันทรพราว¹ ได้ศึกษาความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียน มพช. ในเขตการศึกษา 7 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนและผู้บริหารมีความคาดหวังในบทบาทของครูด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนสูงกว่าความคาดหวังของตัวเอง กิจกรรมที่ทั้งครู ผู้บริหาร และผู้นำชุมชนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรให้ความรู้แก่ประชาชน คือ การจัดอบรม สาธิตการตัดเย็บเสื้อผ้า และดอกไม้ใบทอง ในด้านบริการชุมชน ได้แก่ การประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ ให้กับประชาชน การจัดสหกรณ์ร้านค้าบริการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนยืมวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ ให้ใช้สนามกีฬา อุปกรณ์กีฬา และการบริการรับส่งจดหมายในชุมชน สำหรับสิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน มพช. คือ การขาดเงินงบประมาณที่ใช้สนับสนุนโครงการ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมวิชาชีพของประชาชน การที่ครูมีชั่วโมงสอนมาก ความแตกต่างในด้านความรู้ การเขียนของประชาชน การคมนาคมไม่สะดวก ภาษาที่ใช้สอน ตลอดจนความไม่ปลอดภัยจากผู้ออกการร้าย

¹ อิศราพร จันทรพราว, "ความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทในเขตการศึกษา 7," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

ปีเดียวกันนี้เอง สุมณฑา แยมเจริญ¹ ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน ของครูโรงเรียน มพช. กับครูโรงเรียนมัธยมในท้องที่ใกล้เคียง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การที่ครูส่วนใหญ่มีงานประจำมากเป็นผลให้มีเวลาว่างสำหรับเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนน้อย เนื่องจากโรงเรียนไม่มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการคานพัฒนาชุมชน และบุคลากรในโรงเรียน มพช. ยังขาดความพร้อมสำหรับงานพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ครูโรงเรียน มพช. และครูโรงเรียนนอกโครงการประสบกับปัญหาและอุปสรรคไม่แตกต่างกัน คือ การขาดเงินงบประมาณสนับสนุน และขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการส่งเสริมงานพัฒนาของโรงเรียน ส่วนความพร้อมด้านอาคารสถานที่ที่ใช้บริการชุมชนนั้นโรงเรียน มพช. มีความพร้อมสูงกว่าโรงเรียนนอกโครงการ

2. การวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1964 มีงานวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของโรงเรียนชุมชนในบิโคล ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดโรงเรียนชุมชนในภาคการศึกษา 10 ของประเทศไทย² ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่ได้ผล โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงชุมชน และใช้หลักสูตรของโรงเรียนชุมชนเป็นเครื่องมือ โครงการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้เพราะมีผู้นำที่ดีทั้งฝ่ายโรงเรียนและผู้นำชุมชน

¹ สุมณฑา แยมเจริญ, "ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียน มพช. กับครูโรงเรียนมัธยมในท้องที่ใกล้เคียง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526).

² Uthai Piromruen, "A Study of Community School Practices in Some Selected Areas of the Bicol Region, Philippines and their Implication to the Educational Region 10, Thailand," (Unpublished Master's Thesis, Bicol Teacher College, Locusin, Albay, Philippines, 1964), pp. 263-264.

การศึกษาโครงการบริการชุมชนของยูววิทยาลัยในรัฐอลาบามา ของ เบอร์ตัน¹ ในปี ค.ศ. 1973 พบว่า หัวหน้าฝ่ายบริหารมีความรับผิดชอบโดยตรง ต่อกิจกรรมการบริการชุมชน และส่วนใหญ่การดำเนินงานด้านนี้จะไม่ได้รับการจัดสรร งบประมาณให้ ซึ่งวิทยาลัยจะต้องช่วยตัวเอง การดำเนินงานด้านบริการชุมชนนั้น วิทยาลัยมีวิธีการและกระบวนการอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงอยู่เสมอ ส่วนปัญหาก็คือ ขาดการวัดผลประเมินผลเพื่อหาประสิทธิภาพของการบริการชุมชน

มัว² ได้ศึกษาบทบาทของ Brunswick Junior College ในด้าน การพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนของกลุ่มผู้นำชุมชนกับ คณาจารย์ในวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วิทยาลัยควรถือกิจกรรมด้านการพัฒนา ชุมชนเป็นหน้าที่หนึ่งของวิทยาลัย และเสนอให้กระทำโดยผ่านองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็น ที่รวมของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย และให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตัวเองด้วย เฉพาะกลุ่มอาจารย์เห็นควรให้กิจกรรมพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมในหลักสูตร โดยคิดเป็น หน่วยกิตให้เสมือนเป็นภาคฝึกงานของนักศึกษา และเป็นการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ ประชาชน การบริการด้านนี้จึงจำเป็นต้องทราบความจำเป็น (needs) และปัญหา เฉพาะอย่างของชุมชนเสียก่อน

เมื่อ ค.ศ. 1980 มีงานวิจัยเรื่อง The Leadership Role of Black Community School Principles in South Africa³ ของ

¹ Cornelius Beck Burton, "A Descriptive Study of Community Service Program in Alabama Public Junior College," Dissertation Abstract International V. 34 No.8 (February 1973): 4598-A.

² Neal Dewitt Moore, "The Role of Brunswick Junior College in Community Development," Dissertation Abstract International V.35 No.8 (February 1975): 5059-A.

³ Mkhize Thulani, "The Leadership Role of Black Community School Principles in South Africa," Dissertation Abstracts International V.42 No.8 (February 1982): 3372-A.

มหาวิทยาลัยพิทส์เบิร์ก ศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนในสหรัฐอเมริกา เพื่อนำไปปรับปรุงใช้ในชุมชนประเทศแอฟริกาใต้ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ควรเป็นการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับประชาชนอย่างจริงจัง หลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ มาจากรากฐานความต้องการของชุมชนเอง และโรงเรียนชุมชนควรจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในชุมชนให้มากที่สุด ควรกระตุ้นให้ชุมชนได้ช่วยตนเอง แก้ปัญหาเอง และอาสาสมัครในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูและผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้คอยช่วยเหลือ

จากผลงานวิจัยที่มีในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นว่าแนวทางพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับวิธีการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นชนบทโดยประชาชนในชนบทนั้นเอง แต่การพัฒนาชุมชนก็มีอุปสรรคอยู่มากสำหรับประเทศไทยและประเทศอื่นที่กำลังพัฒนา เพราะนอกจากจะขาดเงิน วัสดุ อุปกรณ์ที่จะส่งเสริมงานด้านพัฒนาชุมชนแล้ว ราษฎรเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ คอยแต่เป็นฝ่ายรับผลการพัฒนาที่รัฐบาลหยิบยื่นให้ ดังนั้นหน่วยงานรัฐบาลจะต้องหาวิธีการกระตุ้นให้ชุมชนช่วยตนเองให้มากที่สุด โดยพยายามใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่นอันเป็นทรัพยากรสำคัญในชุมชน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย